

Türk müziğinde bir dönemin simgesi, çok sesli müziğin öncüsü Cemal Reşit Rey'i beş yıl önce bugün kaybettik 'Kaideler gelip geçer, aslolan melodidir'

Evin İlyasoğlu

Neredeyse altmış yıldır solmayan bir "Lüküs Hayat" ve geniş kitlelerin ağzındaki "Çıktık Açık Ahula" marşı, çoksesli müziğimizin öncüsü Cemal Reşit Rey'i hemen tanıtmaya yeterlidir. 1920'li yıllarda ilk yaylı çalgılar orkestrasını kurarak bugünkü İstanbul Senfoni'nin temelini atan; çarşaf-lı hanımların, fesli beylerin bile yer aldığı ilk koroya Mozart Requiem'i söyleten; konservatuardaki "analiz müzikal"leri, kompozisyon ve piyano öğretmenliği ile bugünkü nice müzisyenimizi yetiştiren; İstanbul halkına düzenli konser alışkanlığını getiren; radyoda düzenlediği "Piyano Dünyasında Gezintiler"le nice yapıtın ilk seslendirişini yapan; solist piyanistliği kadar dünyanın en ünlü müzisyenlerine eşliği ile ünlenen; İstanbul Filarmoni Derneği'ni kurup, ülkemize önemli sanatçıları getiren ve ilk kez bir halk türküsünü armonize ederek Batı tekniği ile Türk müziğinin özünü birleştiren, Türk müziğinde bir dönemin simgesi Cemal Reşit Rey.

Mr Music

Bugün seksen yaşını aşkın öğrencileri, "İlk kez çaldığımızı, dinlediğimizi düşünmeye başlamıştık Cemal Bey'in dersleriyle" derken

Rey: "Notaları nasıl öğrendim hiç hatırlamıyorum" 7.10.90

Prof. Bülent Tarcan onu, Türk müziğinde bir "dekan, bir duayen" olarak tanımlıyor. Cemal Reşit,

"Notaları nasıl öğrendim. Kim öğretmişti hiç hatırlamıyorum, belki de onlarla doğmuştum" derdi. Ha-

yatında herşeyi müzik olan, müzikten başka bir dünyası olmayan kişiliği için Faruk Yener onu "Mr. Music" olarak adlandırdı. Disiplinli orkestra şefliği, coşuklu öğretmenliği, kendine özgü dine bağlılığı ve olağanüstü enerjisi ile Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine geçişin bir simgesi olmuştur. Prof. İlhan Usmanbaş, "Cemal Reşit, müzik devrimimizin ilk adımını atar, ama bir başkaldırı olarak değil, bir romantik olarak" diyor. Bir romantik müzisyen için de en önemli etken melodidir. Cemal Reşit Rey bir söyleşimizde "Yeni müzikte melodiden kaçan besteciler için ne düşünüyorsunuz" sorumu şöyle yanıtlamıştı: "Kaideler gelip geçer, aslolan melodi yaratabilmektir, bunun da mektebi filan yoktur, Allah vergisidir."

"12 Anadolu Türküsü" 1925'de Paris'de seslendirilmiş ve "Ayın Öndördü" alkışlarla tekrarlanmış. Cemal Reşit'in 12 Anadolu Türküsü'ne kadar yazdığı eserler, içinde yetiştiği Fransız ortamının tekniği ile yazılmıştır. Başlıkları bile Fransızca olan şarkılardır. Halk türkülerinin coşkusu ile tasavvuf müziğinin gizemliliğini batı tekniği ile birleştirmiş ve Türk müzik tarihine yeni bir kapı açmıştır. "Katibim" çeşitlemelerinde mehter davulunun coşkusuyla piyanis-

tik ustalığın birleşmesi: Enstantaneler'de Yeni Cami güvercinlerini bir ondokuzuncu yüzyıl bestecisi ustalığı ile resimlemesi ve müziğimize ilk "programlı müzik" örneğini sunması kendinden sonraki kuşaklara yol gösteren öğeler olmuştur. Serencebey yokuşundan inen bir yoğurtçunun nameleri "prelüd ve füg"lerine tem oluşturan bir esin kaynağıdır.

"Rey" soyadını "Bey" sözcüğüne yakın olduğu için seçen bir ailenin çocuğu, gerçek bir İstanbul beyefendisidir Cemal Reşit. Ödüllerin, payelerin, maddi çıkarların insanı değildi. Belki de onun için Devlet Sanatçılığı ona on yıl sonra 1981'de verildi. Ölümüne yakın sıralarda verilen profesörlük unvanını acaba ne kadar önemseyebilmişti? Ölümüyle dağılan evi, notaları, mektupları, piyanosu, sedef takımları onu sevenleri hüznündirdi. Neyse ki, geçen yıl İstanbul Belediyesi'nin konser salonuna onun adının verilmesi, bu yıl onun yapıtlarından oluşan bir anma töreni yapılması, İstanbul Devlet Senfoni'nin de programını onunla başlatması onu sevenleri mutlu etmekte.

Piyanist Seher Karıyar, Aydın Karlibel ve Yaylı Çalgılar Dörtlüsü'nün katıldığı "Cemal Reşit Rey Anma Konseri" bugün saat 16.00'da İstanbul Belediyesi Konser Salonu'nda izlenebilir. TT-514037

